

gdy określony akt ustawodawczy jest przyjmowany w referendum inicjowanym przez organ pozaparlamentarny (np. głowę państwa, rząd lub jego szefa); w razie konieczności, po upływie tego samego czasu, akt ten mógłby być poddany zmianie w drodze parlamentarnej lub referendalnej zainicjowanej przez parlament, ewentualnie – wyborców.

Postanowienia k.d.p.r. zamykają dyrektywy, których przedmiotem jest charakter referendum i jego skutki. Jak już była o tym mowa, uczestnicy referendum powinni mieć świadomość, jakie skutki może wyrzucić wola wyrażana przez nich w głosowaniu. Dlatego konstytucja lub ustawa powinny określać specyfikę danego referendum; czy ma ono charakter stanowiący czy konsultatywny. Referenda mające za przedmiot zasadnicze sprawy lub inne ogólnie sformułowane propozycje powinny być zasadniczo niewiążące; jeżeli jednak referendum ma wiążący prawnie charakter, to jego następstwa muszą być dokładnie uregulowane. Nadzwyczaj jest pożądane – na co wskazuje k.o. (pkt 54) – zagwarantowanie możliwości zaskarżenia w sądzie bezczynności parlamentu.

Przystępując do końcowej oceny k.d.p.r., stwierdzmy, że nie jest on dokumentem wolnym od pewnych wad. Nie wszystkie zawarte w nich zalecenia zostały sformułowane z należytą precyzją. Pewnym mankamentem wydaje się być nieustosunkowanie się do kilku istotnych zagadnień referendalnych (np. dopuszczalnych wyłączeń spod głosowania referendalnego określonych spraw, kręgu podmiotów zarządzających referenda, mocy prawnej inicjatyw społecznych w tym zakresie). Generalna ocena tego dokumentu musi być jednak zdecydowanie pozytywna. Bezspornie może on przyczyniać się do nadawania instytucji referendum właściwego jej, demokratycznego wymiaru w państwach, w których cel ten nie został jeszcze osiągnięty czy to ze względu na ułomne regulacje prawne, czy też na brak zainteresowania jej stosowaniem. Mieć trzeba jednak świadomość, że wspomniany wymiar instytucji referendum może się ujawnić tylko w ściśle określonych ramach ustrojowych. Bez wątplenia celna jest konstatacja Komisji Weneckiej, otwierająca drugą część k.d.p.r., że demokratyczne wybory i demokratyczne referenda nie są realne, jeżeli nie są przestrzegane prawa człowieka, a zwłaszcza wolność wyrażania poglądów, wolność prasy, wolność przemieszczania się w obrębie terytorium państwa, wolności zgromadzeń i zrzeszania się obywateli w celach politycznych, w tym tworzenia partii politycznych.

Grzegorz Kryszewski

CODE OF GOOD PRACTICE ON REFERENDUMS

One of the great achievements of the European Commission for Democracy through Law, known as the Venice Commission, was the adoption of the Code of Good Practice on

Referendums on 68th plenary session on 13-14 October 2006. The Code was considered by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe as „important and necessary tool in the activities of the Council of Europe to strengthen democracy and respect for the rule of law” and recommended to the Member States. The Code is a set of standards that apply to all types of referendums and regulate the issues concerned in a complex way. The purpose of the article is to present these standards and make the final overall assessment of this document.